

rukoushuoneiden piirustukset hyväksyttäviksi.

Epätoivotun kulttuuriperinnön puhdistus synnytti kuitenkin myös vastaääniä. Eräänlaisena kansallistamisen ohitusliikkeenä Kemppi nostaa esiin muun muassa keskustelun, joka koski ortodoksisten kirkollisten esineiden hahmottamista kulttuuriomaisuutena eli niiden museaalista arvoa. Sisällissodan yhteydessä takavarikoituja ja hajalleen joutuneita irtaimistoja keräsivät ja luettelivat omilla tahoillaan senaatin asettama Muinaistieteellinen toimikunta ja kirkon oma Historiallis-ärkeologinen komitea. Samaan aikaan kirkkokunnalla oli tarve saada esineistöä liturgiseen käyttöön. Vuonna 1927 valtioneuvosto luovutti museotarkoitukseen kootut kirkkoesineet kirkkokunnalle todeten niiden olevan ”taidehistoriallisesti arvottomia ja epäkansallisia”. Kuten Kemppi osoittaa, näitä esineitä käytettiin tosin myöhemmin juuri uusien ”kansallistyylisten” kirkkojen sisustamiseen.

Tutkimus on kirjoitettu taidolla ja huolella. Se on todellinen tiedon aarrearkku taustoittavine yksityiskohtineen ja henkilökuvineen, jotka eivät kuitenkaan kuormita tarinan etenemistä. Vaikka tarkastelun tulos on taidehistoriallinen, vankalla historiallisen kontekstin ja aateilmapiirin analysoinnilla Kemppi valaisee Suomen ortodoksisen kirkon kansallistamiskautta nähdäkseen monipuolisemmin kuin kukaan aiempi tutkija. Tutkimus on inspiroiva analyysi siitä, miten suomalaisuus (sekin kyseenalaistettuna käsitteenä) rakennettiin ortodoksiseen kirkkoteeseen ja miten tuosta prosessista on osoitettavissa identiteetinrakennusmekanismeja – lukuunottamisia ja poissulkemisia, muistamisia ja unohtamisia.

Suomen itsenäisyyden juhla-vuodeksi valmistunut, maaliskuussa 2017 Helsingin yliopistossa tarkastettu väitöstudium on aiheeltaan edelleen ajankohtainen. Kuten tutkija itse lektiiossaan totesi, tänä päi-

vänä käytävä keskustelu suomalaisuudesta ja kulttuurisesta moninaisuudesta muistuttaa sävyiltään ja perusteluiltaan vuosisadan takaista argumentointia. Kempin tutkimus on tärkeä muistutus siitä, mitä yhtenäiskulttuurin sulauttava paine voi saada aikaan vähemmistöissä. Se myös osoittaa, että ideologisesta taustasta riippumatta ”epätoivottujen” piirteiden puhdistaminen maisemasta johtaa valitettavaan kulttuuriperinnön tuhoutumiseen.

Suomen Muinaismuistoyhdistystä voi kiittää jälleen yhden ortodoksisen kirkon taidehistoriaa käsittelevän korkeatasoisen väitöskirjan julkaisemisesta. Ainoa valitettava seikka tässä julkaisussa on sen kovin suppea englanninkielinen tiivistelmä ja venäjänkielisen tiivistelmän puuttuminen kokonaan. Tutkimuksen soisi tulevan myös kansainvälisen tutkijakunnan tietoon.

MARIA TAKALA-ROSZCZENKO
TEOL. TRI, FIL. MAIST.

PAUL AVIS
**The Vocation of
Anglicanism. London:
Bloomsbury T&T Clark
2016. 191 s.**

Anglikaaninen teologia ja sen tekemisen tapa ovat suomalaisessa teologisessa keskustelussa jääneet vähäiselle huomiolle. Tätä voi sikäli pitää yllättävänä, että ekumeenisista kumppaneistaan Suomen evankelis-luterilaisella kirkolla on Porvoon sopimuksen kautta lähimmät suhteet juuri anglikaanisten kirkkojen kanssa. Toisaalta seikka käy ymmärrettävämmäksi, kun ottaa huomioon kuinka monimuotoista ja hankalasti hahmotettavaa anglikaaninen teologia ja itse anglikaanisuus usein ovat. Monesti nämä hankaludet kohtaavat jopa anglikaaneja ei-

vätkä ainoastaan muiden kirkkokuntien teologeja. Näitä ongelmia Paul Avis lähtee ratkomaan kirjassaan *The Vocation of Anglicanism*.

Avis kirjoittaa monella tavalla haastavaan tilanteeseen: Anglikaanisen maailman, kuten muunkin kristikunnan, painopiste on siirtynyt etelään. (Myös) anglikaaninen kirkkoyhteisö on syvästi jakaantunut ihmisen seksuaalisuuteen liittyvissä kysymyksissä. Kirkkoyhteisöä kokoavaksi tarkoitettu asiakirja *Anglican Covenant* on hylätty useassa paikalliskirkossa, vaikuttavimpana niistä kirkkoyhteisön keskiössä olevassa Englannin kirkossa. Kirkkoyhteisö on monimuotoistunut entisestään, eikä anglikaaninen identiteetti ole kaikkialla sama. Tällaisessa tilanteessa anglikaanisuus elää muutoksessa ja on vaarassa pirstoutua osiin.

Anglikaanisuuden monitahoisuutta lisää se, että anglikaanisen teologian ei katsota alkaneen Englannin reformaatiosta, vaan jo paljon aiemmin. Avisin mukaan anglikaaninen teologia on osa jatku-moa, joka lähtee jo Augustinuksen ymmärrystä etsivän uskon periaatteesta. Anglikaaninen itseymmärrys ei myöskään määriyty tietyjen tunnustustekstien perusteella, vaan sisältää uskonkäsitysten lisäksi sakramentaalisen ja laajemmin liturgisen elämän sekä kirkon episkopaalisen järjestyksen. Avisin sanoin (s. 182): ”Anglikaanisuus pyrkii pitämään totuuden yhdessä sekä teologiassa että käytännössä, jotta se voisi pitää ihmiset yhdessä.”

Avisin tavoite on selkiyttää anglikaanisen kirkkoyhteisön sisällä käytävää keskustelua. Hän kirjoittaa anglikaaniselle lukijakunnalle tarkoituksenaan osoittaa polku, jota pitkin anglikaanit voisivat päästä eteenpäin kirkkojaan tällä hetkellä jakavissa kysymyksissä. Avis uskoo, että tuo polku on löydettävissä anglikaanisesta itseymmärryksestä käsin, siitä minkä hän katsoo anglikaanisten kirkkojen erityiseksi tehtäväksi, kutsuksi tai erityispiirteeksi (vokaatioksi) maailman kirkkokuntien joukossa.

Kirjoittajan pyrkimyksenä on käsitellä tämän päivän kysymyksiä lavealla ja pitkällä historiallisella perspektiivillä ammentaen kirkko-opillisista, ekumeenisista ja anglikaanisista lähteistä. Samanaikaisesti Avis toivoo, että kirja voisi palvella myös kirkkoyhteisön ulkopuolista lukijajoukkoa esittelemällä anglikaanisen teologian perusteita.

Kirja jakautuu kahteen osaan. Ensimmäisessä osassa Avis käsittelee anglikaanisuuden vokaatioita, erityispiirteitä. Avis ei väitä näiden olevan yksinomaan anglikaanisten kirkkojen piirteitä, mutta katsoo, että nyanssit vokaatioiden sisällä ja näiden luoma kokonaisuus tekevät niistä erityisen anglikaaniset. Nämä vokaatiot ovat teologinen, kirkollinen, missionaarinen sekä liitto- ja rauha-vokaatio. Kirjan toisessa osassa Avis esittelee anglikaanisuutta kolmen ulottuvuuden – katolisen, reformoidun ja kriittisen – kautta. Näistä kahdesta osasta Avis tekee myös laajahkon johtopäätösosan. Kirjaan kirjoittaja on koontanut materiaalia aiemmista luennoistaan ja kirjoituksistaan. Sen huomaa eritoten toistona ja jonkinlaisena rakenteellisenä epäjohdonmukaisuutena. Kirja olisi saattanut toimia paremmin, mikäli sen osien paikkoja olisi vaihdettu. Tämä olisi selkiyttänyt rakennetta ja myös vähentänyt toistoa.

Anglikaanisuuden epäselvää luonnetta kuvastaa hyvin se, että kirkollisesta vokaatiosta kirjoittaessaan Avis keskittyy kuvailemaan, mikä anglikaaninen kirkkoyhteisö, kommuunio, oikeastaan on. Se ei ole yksi kirkko, kuten roomalaiskatolinen kirkko. Se ei ole kirkkoliitto niin kuin Luterilainen maailmanliitto. Lähimmän vertailukohdan Avis löytää ortodoksisesta kirkosta. Kuten ortodoksinen kirkko, anglikaaninen kirkkoyhteisö on kirkkojen kommuunio, konsiliaarinen yhteisö, joka koostuu itsenäisistä kirkoista, joilla on yhteinen kirkkokäsitys ja identiteetti. Silti anglikaaniset kirkot eivät katso olevansa ainoita tosi kirkkoja maailmassa, vaan pitävät itseään

osana laajempaa Kristuksen kirkkoa. Yhteenvedossaan Avis kokoaa pohdintansa viiteen vastinpariin joiden avulla hän kuvaa anglikaanisuuden erityistä vokaatiota kaikkien kirkkojen joukossa: Anglikaaninen kirkko on katolinen ja reformoitu; episkopaalinen ja synodaalinen; universaali ja paikallinen; raamatullinen ja järjestyksellään käyttävä; traditionaalinen ja avoin uusille ideoille. Näiden vastinparien kautta muodostuu ikään kuin pinta-ala, jolla anglikaaninen teologia liikkuu.

Kirja on hyödyllinen katsaus anglikaanisen teologian erityispiirteisiin. Vaikka kirja keskittyy vähemmän itse sisältökysymyksiin, saa sen kautta hyvän kuvan anglikaanisen teologisen metodin erityislaadusta. Siinä ei haeta yhtä oikeaa vastausta, vaan ennemminkin perusteltua liikkumavaraa janalla tai useiden janojen sisällä. Yksioikoisia vastauksia vältellään. Kirja auttaa ymmärtämään tätä teologian tekemisen tapaa ja antaa eväitä lukijalleen tämän omien teologisten mallien monipuolistamiseen. Kirjassa kuvattu teologian tekemisen tapa olisi omiaan myös Suomen evankelis-luterilaisen kirkon sisällä käytyihin teologisiin keskusteluihin, niissä kun ollaan jumuiduttu hälyttävän yksioikoisesti katsomaan asioita vain pitkälti keinotekoisena liberaali-konservatiivi-jaotteen kautta. Jos akuutteja kysymyksiä opittaisiin käsittelemään monipuolisemmin, esimerkiksi juuri Avisin kuvailemien vastinparien avulla, tulisi kysymysten monitahoisuus näkyväksi ja niiden käsittely totuudenmukaisemmaksi.

MIIKA AHOLA
TEOL. MAIST.

MIKE GRIMSHAW (ED.)
This Silence Must Now Speak: The Letters of Thomas J. J. Altizer 1995–2015. Radical Theologies. Basingstoke & New York: Palgrave Macmillan 2016. 288 s.

Radikaalin Jumalan kuolema -teologin Thomas Altizerin kirjeenvaihto tuo ainutlaatuisella tavalla hänen ajattelunsa prosesseja kiinnostuneiden lukijoiden ulottuville. Altizeria voisi pitää jo auringonlaskun nähneen teologisen liikkeen viimeisenä suurena edustajana, mikäli hänen tuotantonsa ei olisi yhä ajankohtaista tai pikemminkin ajankohtaisempaa kuin koskaan. Paul Tillichin ja Mircea Eliaden oppilaana uraansa teologina aloitellut Altizer tuli yleiseen tietoisuuteen erityisesti-lehden vuonna 1966 julkaiseman "Is God Dead?" -numeron myötä. Merkittävä osuus Altizerin ajattelun popularisoinnissa 60-luvulla oli myös vuoden 1966 kirjalla *The Gospel of Christian Atheism*, joka on vuonna 2003 ilmestyneen *The New Gospel of Christian Atheism* -kirjan kanssa todennäköisesti yhä paras johdanto Altizerin ajatteluun.

Kirjeissään Altizer analysoi teologisia, taiteellisia ja yhteiskunnallisia kysymyksiä ennakkoluulottomasti ja tarkkanäköisesti. Altizerin ajattelun klassiset teemat kuten Jumalan kuolema, nihilismi, Hegelin ja Nietzschen filosofiat, William Blaken taideteoriat ja buddhalaisuus sekoittuvat kirjeissä paikoitellen päätähuimaavaksi yhdistelmäksi, joka ei päästä lukijaansa helpolla. Kirja myös palkitsee tasaisin väliajoin osoittaen Altizerin ajattelun monisyisen luonteen ja kyvyn selittää monimutkaisia ajatuksia lyhyessä tilassa.

Altizerin kirjeiden sisältö on juuri niin kirjavan monimuotoista kuin kaikista kiinnostuneen teologin kirjeenvaihdon sopii odottaa olevankin. Koska kirjeiden vastaanottajat ovat sekalainen joukko filosofeja ja